

TÂM TRẠNG CỦA CÁC NHÓM DÂN CƯ ĐÀ NẴNG TRƯỚC NHỮNG BIẾN ĐỔI VỀ XÃ HỘI DO TÁC ĐỘNG CỦA ĐÔ THỊ HÓA

Phan Thị Mai Hương

Viện Tâm lý học.

1. Đặt vấn đề

Đô thị hóa đã làm thay đổi bộ mặt của thành phố Đà Nẵng từng ngày và kéo theo đó là một loạt những biến đổi xã hội to lớn ở tất cả mọi mặt của đời sống xã hội. Trên bình diện chung nhất có thể quan sát thấy tâm trạng phấn khởi và hài lòng của người dân trước những biến đổi này. Chúng ta sẽ tìm hiểu cụ thể hơn về tâm trạng của cư dân Đà Nẵng ở các mặt trong đời sống xã hội ở phần này.

2. Tâm trạng chung

Trong phần phân tích dưới đây, chúng tôi sẽ đề cập đến tâm trạng của cư dân Đà Nẵng ở hai khía cạnh: tâm trạng đối với cuộc sống xã hội và đối với con người trong quá trình đô thị hóa.

2.1. Tâm trạng về cuộc sống đô thị hóa

Bên cạnh những biến đổi về nghề nghiệp, việc làm, đô thị hóa còn làm biến đổi mọi mặt trong đời sống xã hội: lối sống, giáo dục, y tế, môi trường.

Bảng 1: Tâm trạng về cuộc sống đô thị hóa (tỷ lệ %)

Tâm trạng	Hoàn toàn đúng	Đúng một phần	Không đúng	Khó trả lời
<i>Trước những biến đổi về lối sống</i>				
1. Cuộc sống sôi động, vui vẻ hơn	69.0	27.5	1.4	2.1
2. Dễ sống hơn	37.0	47.6	11.7	3.7
3. Ổn ào, bức bối hơn	43.1	38.0	14.2	4.7
4. Lo lắng vì có nhiều khoản phải chi	86.0	12.1	0.7	1.3
<i>Trước những biến đổi về giáo dục và y tế</i>				
1. Sẵn sàng cho con đi học thêm dù tốn kém hơn	45.6	34.8	8.4	11.3

2. Cố gắng đầu tư học tập cho con	74.4	17.0	1.9	6.7
3. Yên tâm khi có bảo hiểm y tế	52.3	37.0	4.3	6.4
4. Cảm thấy lo lắng về chi phí khám chữa bệnh ngày càng cao	79.4	14.2	3.6	2.8
5. Hải lòng về thái độ phục vụ của các nhân viên y tế bệnh viện công	29.2	52.5	9.1	9.2
6. Hệ thống y tế ngày càng thuận tiện	60.9	32.5	1.8	4.8
<i>Trước những vấn đề về môi trường</i>				
1. Yên tâm về vấn đề vệ sinh môi trường	45.6	34.8	8.4	4.3
2. Lo ngại về tình trạng bệnh tật do ô nhiễm môi trường	57.6	31.6	6.4	4.4
3. Không sợ ngộ độc thực phẩm	11.8	20.9	63.0	4.3

Quá trình đô thị hóa đã làm thay đổi lối sống của toàn bộ cư dân vùng đô thị hóa: hàng quán và các loại hình dịch vụ mọc lên như nấm làm cuộc sống của người dân thuận lợi hơn và tiện nghi hơn. Sự dịch chuyển dân cư, với sự đan xen giữa dân địa phương và dân ngụ cư đã làm thay đổi phần nào mối quan hệ truyền thống khăng khít. Sự mở mang đường sá, đi cùng với nó là việc chỉnh trang đô thị và các tòa nhà dân sinh mới mọc lên trên nền nhà cũ đã làm thay đổi bộ mặt phố phường. Những vấn đề về xã hội và môi trường cũng nảy sinh từng ngày. Điều này làm thay đổi một cách căn bản lối sống của người dân. Tâm trạng của người dân như thế nào trước những biến đổi này?

Kết quả hiển thị ở bảng 1 cho thấy, trước sự biến đổi về lối sống, đa số cư dân Đà Nẵng đều có tâm trạng tích cực. Họ hưởng ứng một cuộc sống vui vẻ và sôi động hơn, cảm thấy dễ sống hơn vì sự thuận tiện của các loại hình dịch vụ đô thị, dù rằng ai cũng thấy cuộc sống ồn ào và bức bối hơn. Tuy nhiên, hầu như ai cũng lo lắng về sự gia tăng các khoản chi cho lối sống đô thị này.

Trước những biến đổi về y tế – giáo dục do quá trình xã hội hóa ngày càng diễn ra rộng khắp hơn thì hành động của người dân trở nên tương đối tích cực. Họ cố gắng đầu tư cho các con học tập, sẵn sàng cho trẻ đi học thêm dù có tốn kém đến đâu và bất chấp nỗi lo lắng về sự bội chi của ngân sách gia đình. Bên cạnh đó người dân khá hài lòng về hệ thống y tế của thành phố: thuận tiện hơn, phong cách phục vụ của nhân viên y tế trong các bệnh viện công ngày càng tốt hơn, người dân yên tâm hơn vì có thể bảo hiểm y tế. Tất nhiên, không tránh khỏi một nỗi lo thường trực không chỉ của người dân Đà Nẵng, mà còn của hầu hết mọi người dân nước ta hiện nay là chi phí cho thuốc men và khám chữa bệnh ngày một tăng cao.

Cảnh quan đô thị và vấn đề môi trường của thành phố khiến người dân rất phấn khởi. Hầu hết mọi người đều yên tâm với vấn đề vệ sinh môi trường. Nhưng vấn đề làm người dân không yên lòng nhất ở Đà Nẵng hiện nay chính là

vệ sinh an toàn thực phẩm: mọi người lo ngại về tình trạng bệnh tật do ô nhiễm môi trường và lo ngại về ngộ độc thực phẩm.

2.2. Tâm trạng về con người đô thị hóa

Tâm trạng của cư dân Đà Nẵng về các khía cạnh khác nhau liên quan đến con người thành phố tương đối đa dạng. Có thể nêu ở đây một số mặt sau: con người với ý thức công cộng, con người trong các mối quan hệ xã hội và con người trong công việc.

Bảng 2: Tâm trạng về con người đô thị hóa (tỷ lệ %)

Tâm trạng	Hoàn toàn đúng	Đúng một phần	Không đúng	Khó trả lời
Con người với ý thức công cộng				
1. Quan tâm đến luật pháp hơn	72.3	25.7	0.4	1.6
2. Sẵn sàng tương trợ lúc khó khăn	69.7	28.6	0.8	0.8
3. Nhiệt tình và có ý thức hơn	60.2	35.1	2.3	2.4
4. Tích cực tham gia sinh hoạt tổ dân phố hơn	61.2	33.4	3.6	1.8
5. Thanh thiếu niên cần quấy đã giảm đi	19.6	61.0	17.2	2.2
6. Thanh thiếu niên ít chơi trên đường phố	16.2	57.8	24.4	1.9
Con người với quan hệ xã hội				
1. Tính tự chủ, độc lập được tôn trọng trong gia đình	64.3	30.4	1.9	3.4
2. Dễ dàng hòa nhập với xung quanh	54.2	37.6	4.7	3.5
3. Thoáng hơn, dễ dàng chấp nhận nhau	47.1	39.3	8.9	4.7
4. Ít can thiệp vào cuộc sống riêng tư	41.5	44.6	9.2	4.7
Con người với công việc				
1. Ngày càng quan tâm hơn đến hiệu quả công việc	79.2	17.7	0.6	2.5
2. Tự tin và năng động hơn	61.1	32.1	1.9	4.8

Số liệu ở bảng 2 cho thấy người dân có tâm trạng khá tích cực khi đánh giá mặt ý thức xã hội của nhân dân Đà Nẵng nói chung. Hầu hết đều cho rằng người dân thành phố hiện nay đã quan tâm đến luật pháp hơn, sẵn sàng tương trợ nhau trong những lúc khó khăn, nhiệt tình và có ý thức hơn, cũng như tích cực tham gia sinh hoạt tại cộng đồng hơn.

Điều khiến mọi người lo lắng hơn cả về mặt ý thức của con người chính là việc giáo dục thanh thiếu niên. Một bộ phận người dân lo lắng vì hiện tượng thanh thiếu niên cần quấy không giảm đi và thấy thanh thiếu niên còn chơi

hiều trên đường phố. Nỗi lo này không lớn nhưng cũng đặt ra cho các nhà quản lý xã hội một vấn đề cần được quan tâm.

Khi nhận xét về con người trong các mối quan hệ xã hội và trong công việc, đại đa số người dân đều có tâm trạng tích cực khi cho rằng con người được tôn trọng hơn trong gia đình, thoáng hơn, dễ chấp nhận nhau hơn, ít can thiệp vào cuộc sống riêng tư và dễ dàng hòa nhập với xung quanh. Với công việc thì họ ngày càng quan tâm đến hiệu quả công việc, tự tin và năng động hơn trong cuộc sống mới. Đây cũng chính là những đặc điểm của con người hiện đại mà Đà Nẵng đang cần trong công cuộc hiện đại hóa, công nghiệp hóa thành phố.

3. Tâm trạng của cư dân thuộc các nhóm tuổi khác nhau

3.1. Tâm trạng về xã hội đô thị hóa của các nhóm tuổi khác nhau

Số liệu điều tra cho thấy các nhóm tuổi khác nhau có tâm trạng như nhau trước những biến đổi về giáo dục. Hầu hết mọi người đều sẵn sàng đầu tư cho giáo dục để mong cho con cháu có được những điều tốt nhất. Có thể đây cũng là tâm trạng chung của tất cả các bậc cha mẹ trên toàn quốc chứ không chỉ của Đà Nẵng.

Điểm khác biệt giữa các nhóm tuổi là tâm trạng của họ trước những biến đổi về lối sống. Điều đặc biệt là nhóm trẻ tuổi lại có tâm trạng băn khoăn hơn nhóm người nhiều tuổi. Họ cảm thấy tính sôi động và vui vẻ của cuộc sống mới khi thành phố phát triển theo hướng đô thị hóa với mức độ thấp hơn. Cảm giác về tính dễ sống của thành phố ở họ cũng không cao. Tuy nhiên, họ không có nhiều cảm giác về sự ồn ào, bức bối của thành phố như của các nhóm tuổi khác. Trong khi nhóm già trên 55 tuổi lại là nhóm có tâm trạng tích cực nhất trước những biến đổi này dù rằng có vẻ như họ kém thích nghi hơn với sự ồn ào và bức bối của đô thị hóa hơn những nhóm tuổi trẻ hơn.

Trước những biến đổi về y tế, nhóm trẻ và nhóm già tỏ ra lạc quan hơn, nhưng nhóm tuổi trung niên thì chưa hoàn toàn hài lòng về thái độ phục vụ của nhân viên y tế cũng như sự thuận tiện của dịch vụ y tế.

Nhóm người già cũng có cái nhìn khoan dung hơn đối với vấn đề vệ sinh an toàn thực phẩm và tình trạng bệnh tật do ô nhiễm môi trường hơn các nhóm tuổi khác.

Bảng 3: Tâm trạng về xã hội đô thị hóa của các nhóm tuổi khác nhau
(Điểm trung bình)

Tâm trạng	<=35 N=31	36-45 N=64	46-55 N=75	>55 N=36
Trước những biến đổi lối sống				
1. Cuộc sống sôi động, vui vẻ hơn**	1.40	1.33	1.29	1.25
2. Dễ sống hơn*	1.77	1.80	1.72	1.66

3. Ôn ào, bức bối hơn***	1.83	1.75	1.68	1.57
4. Lo lắng vì có nhiều khoản phải chi	1.15	1.15	1.14	1.10
<i>Trước những biến đổi về giáo dục và y tế</i>				
1. Sẵn sàng cho con đi học thêm dù tốn kém hơn	1.52	1.57	1.68	1.51
2. Cố gắng đầu tư học tập cho con	1.27	1.23	1.23	1.18
3. Yên tâm khi có bảo hiểm y tế	1.55	1.45	1.51	1.46
4. Cảm thấy lo lắng về chi phí khám chữa bệnh ngày càng cao	1.25	1.21	1.20	1.24
5. Hải lòng về thái độ phục vụ của các nhân viên y tế bệnh viện công**	1.70	1.85	1.80	1.72
6. Hệ thống y tế ngày càng thuận tiện***	1.37	1.37	1.45	1.31
<i>Trước những vấn đề về môi trường</i>				
1. Yên tâm về vấn đề vệ sinh môi trường	1.93	1.91	1.88	1.70
2. Lo ngại về tình trạng bệnh tật do ô nhiễm môi trường*	1.55	1.47	1.47	1.41
3. Không sợ ngộ độc thực phẩm**	2.59	2.57	2.57	2.42

Những điểm tương đồng và khác biệt trên đây về tâm trạng của cư dân các nhóm tuổi khác nhau trước những biến đổi về lối sống, các vấn đề về y tế và môi trường cho thấy đô thị hóa tác động đến các nhóm cư dân khác nhau với những mức độ không hoàn toàn giống nhau. Trước mức độ tác động khác nhau này rất có thể có những hệ quả và phản ứng khác nhau của các nhóm cư dân mà các cấp quản lý xã hội cần quan tâm trong việc hoạch định chính sách và các quyết định quản lý khác.

3.2. Tâm trạng về con người đô thị hóa của các nhóm tuổi khác nhau

Nhìn nhận về con người trong bối cảnh đô thị hóa của các nhóm tuổi tương đối đồng nhất. Sự khác biệt thể hiện qua những nhận xét về ý thức cộng đồng của mọi người.

Bảng 4: Tâm trạng về con người đô thị hóa của các nhóm tuổi khác nhau (Điểm trung bình)

Tâm trạng	<=35 N=31	36-45 N=64	46-55 N=75	>55 N=36
<i>Con người ý thức cộng đồng</i>				
1. Quan tâm đến luật pháp hơn	1.31	1.26	1.29	1.23
2. Sẵn sàng tương trợ lúc khó khăn*	1.33	1.34	1.31	1.24
3. Nhiệt tình và cố ý thức hơn	1.44	1.43	1.40	1.36
4. Tích cực tham gia sinh hoạt tổ dân phố hơn***	1.56	1.42	1.40	1.33
5. Thanh thiếu niên cần quấy đã giảm đi	1.99	2.01	1.95	1.95

6. Thanh thiếu niên ít chơi trên đường phố	2.06	2.11	2.10	2.02
Con người quan hệ xã hội				
1. Tính tự chủ, độc lập được tôn trọng trong gia đình	1.43	1.37	1.33	1.32
2. Dễ dàng hòa nhập với xung quanh*	1.49	1.51	1.54	1.40
3. Thoáng hơn, dễ dàng chấp nhận nhau	1.6	1.65	1.58	1.53
4. Ít can thiệp vào cuộc sống riêng tư	1.63	1.65	1.68	1.66
Con người công việc				
1. Ngày càng quan tâm hơn đến hiệu quả công việc	1.15	1.18	1.23	1.20
2. Tự tin và năng động hơn	1.37	1.39	1.39	1.35

Nhóm người già tỏ ra thiện chí hơn với các đánh giá này, trong khi những người trẻ lại khó tính hơn. Sự thiện chí của nhóm người cao tuổi - vốn là những người trải qua nhiều biến động trong suốt cuộc đời mình trước các biến đổi xã hội trong một số lĩnh vực cho thấy những biến đổi do quá trình đô thị hóa mang lại là tương đối tích cực.

Có thể thấy, nhìn chung tâm trạng của cư dân các nhóm tuổi khác nhau trước xã hội và con người trong quá trình đô thị hóa không có khác biệt lớn, đặc biệt trong cảm nhận về con người.

4. Tâm trạng của cư dân thuộc các nhóm nghề nghiệp khác nhau

Những người thuộc các nhóm nghề nghiệp, việc làm liệu có chung tâm trạng trước những biến đổi về xã hội, về con người hay không? Số liệu khảo sát thực tiễn cho thấy cũng giống như các nhóm tuổi khác nhau, các nhóm nghề khác nhau cũng có tâm trạng như nhau trước những biến động về xã hội. Sự khác biệt không lớn chỉ nằm ở một số đánh giá về xã hội và con người. Ví dụ, nhóm nghề buôn bán – dịch vụ cảm thấy dễ sống hơn trong bối cảnh mới; và những người làm công việc ở nhà như nội trợ, hưu trí thường lo lắng cho lớp trẻ hơn tất cả các nhóm nghề khác. Sự hài lòng với cuộc sống được thể hiện rõ ở mọi tầng lớp nhân dân.

Nhìn chung, những biến đổi xã hội do quá trình đô thị hóa đã làm cho người dân Đà Nẵng rất phấn khởi. Họ hài lòng và yên tâm hơn với hệ thống dịch vụ đô thị. Điều làm họ lo lắng là chi phí cho cuộc sống ngày một tăng cao và vệ sinh an toàn thực phẩm.